

GIẢI THÍCH QUÁN BỒ ĐỀ TÂM

- Đại Chánh Tân Tu Đại Tạng Kinh quyển thứ 32, thuộc Luận Tập bộ toàn.
- Thứ tự kinh văn số 1663 (562-563).
- Tây Thiên dịch kinh Tam Tạng Triều Tán Đại Phu Thích Hồng Lư Khanh truyền giáo Đại sư Thần Pháp Thiên phụng chiếu Vua dịch từ chữ Phạn sang chữ Hán.
- Sa Môn Thích Như Điền, Phương Trượng Chùa Viên Giác, Đức Quốc, dịch từ chữ Hán sang tiếng Việt, tại Tu Viện Đa Bảo, Úc Đại Lợi ngày 26 tháng 12 năm 2003, cùng với sự trợ dịch của Tỳ Kheo Thích Đồng Văn và Tỳ Kheo Thích Hạnh Giới.

Quy mệnh Bốn sư

Đại Giác Thế Tôn

Con nay lược giải

Bồ Đề Tâm quán

Như Phật đã nói:

Từ tâm sanh ra

tất cả các Pháp.

Con nay sẽ bàn Bồ Đề tâm kia.

Thế nào là Tánh ? Đáp: Lìa tất cả tánh. Thế nào là tất cả tánh ? Nghĩa là tánh của các uẩn, xứ, giới, vì Bồ Đề tâm kia lìa các thủ xả, là pháp vô ngã, tự tánh bình đẳng, vì tự tánh không, xưa nay chẳng sanh. Gọi tất cả tánh là tánh của ngã v.v... Nghĩa là các tánh của ta, người, chúng sanh, thọ giả, Bồ Đặc Già La, Ma Noa Phược Già (Pulgala) (sổ thủ thư, nhiều lần luân hồi qua các nẻo) mà các tánh kia chẳng phải tâm Bồ Đề. Ý ông thế nào? Là ngã v.v... kia, ở trong tự tánh lìa tất cả tướng mà sanh ngã kiến. Từ ngã kiến sanh tất cả phiền não, (tự tính) này không sanh tâm kia hoặc nói uẩn, xứ, giới v.v... cũng lìa thủ xả, là vì lý chơn thật tánh của uẩn, xứ, giới v.v... chẳng thể được. Tại sao các sắc tướng không thật ? bởi vì sắc uẩn do tứ đại hợp thành. Tứ đại là đất giới, nước giới, lửa giới, gió giới, lại sanh ra năm sắc là sắc, thanh, hương, vị, xúc. Các địa đại v.v... kia cùng với 5 sắc v.v... tự tánh của mỗi loại không thể được. Như vậy các pháp đều như thế cho nên biết sắc là hư giả, do vậy biết sắc uẩn là Không. Ví như do cây có bóng, cây mất bóng tiêu. Sắc uẩn như thế, thọ uẩn cũng vậy. Gì gọi là thọ ? Thọ có 3 loại: đó là khổ thọ, lạc thọ, và bất khổ bất lạc thọ, mà ba thọ này nhân duyên lẫn nhau. Còn

có 2 loại: đó là thân thọ và ý thọ. Thân do sắc uẩn nhiếp, thân không thể được, do vậy không có thân tức không có thọ, cũng không thể nói, cũng không thể bàn, chẳng phải ngắn, chẳng phải dài, chẳng phải sắc, chẳng phải tướng, không thật, không chấp, chẳng thể biết vậy. Thân thọ như thế, ý thọ cũng vậy. Thọ uẩn như vậy, thấy thọ uẩn là Không. Tướng uẩn cũng hư giả không thật, nhiếp vào duyên lự, song vì duyên lự kia chẳng thể được, tức chẳng duyên lự, vì chẳng duyên lự nên thấy tướng uẩn là Không. Tướng uẩn như vậy, hành uẩn cũng thế, vì không thuộc về các hành tạo tác ý thiện tâm đã ghi nhớ. Các sắc uẩn v.v... được tâm pháp kia sanh, mỗi mỗi đều không sanh, cho nên phải biết hành uẩn, nghiệp tướng chẳng thật cũng không có chủ thể, tức thấy hành uẩn là Không. Hành uẩn như vậy, thức uẩn cũng thế, cho đến nhãn, nhĩ, tỷ, thiệt, thân, ý, các nhãn thức kia mỗi mỗi tự tánh đều không thể được. Nhãn kia duyên sắc hữu, từ duyên sanh thức, nếu không có duyên tức chẳng sanh thức, mà nhãn sắc này cùng sắc uẩn kia bằng nhau không khác. Ở đây phân biệt nhãn sắc chẳng phải là nhãn sắc, thức không sanh được, nhĩ, tỷ, thiệt, thân, ý cũng thế. Như vậy phải biết thức này nương tựa Mạt Na Thức, do vì nương vào Mạt Na Thức liền phát sinh các pháp quá khứ, vị lai, hiện tại vậy. Thế nào là pháp quá khứ, hiện tại, vị lai ? Nghĩa là quá khứ đã diệt, vị lai chưa sinh, hiện tại chẳng dừng, do đây mà biết là thức uẩn Không. Như vậy nói đến mỗi loại uẩn, xứ, giới v.v... riêng biệt từng loại tự tánh đều Không. Chúng kia chẳng phải không tánh, là câu chân thật, như không hạt giống, mầm chồi không sanh, cho nên nói các uẩn, xứ, giới v.v... kia cũng lìa thủ xả.

Tại sao Bồ Đề tâm không thủ, không xả ? Như Phật đã nói: bảo Bí Mật Chủ (Bồ Tát): Bồ Đề Tâm kia Như Lai, Ứng, Chánh Đẳng Chánh Giác biết rõ tâm kia, chẳng phải xanh, chẳng phải vàng, chẳng phải đỏ, chẳng phải trắng, chẳng phải màu hồng, chẳng phải màu pha-đề-ca, chẳng phải ngắn, chẳng phải dài, chẳng phải tròn, chẳng phải vuông, chẳng phải sáng, chẳng phải tối, chẳng phải nữ, chẳng phải nam, chẳng phải hoàng môn v.v... Lại, các Bí Mật Chủ (Bồ Tát) Bồ Đề Tâm kia chẳng phải tính của cõi dục, chẳng phải tính cõi sắc, chẳng phải tính trời, chẳng phải tính dạ-xoa, chẳng phải tính cà-thác-bà, chẳng phải tính a-tu-la, chẳng phải tính người, chẳng phải chẳng phải tính người, cho đến nhất thiết trí, cầu cũng không thể được. Như vậy tâm thủ chẳng phải có, tại sao nói có xả ? Thế nên lại như Phật nói: bảo Bí Mật Chủ, tâm bồ-đề chẳng phải trong, chẳng phải ngoài, chẳng phải trung gian vì không thể được. Ý này thế nào? Bởi vì tự tính tịch tĩnh. Lại, Bí Mật Chủ! Tâm bồ-đề kia, nhất thiết trí cầu bất khả đắc, sao thủ xả được? Như vậy nơi pháp phải lìa thủ xả, bình đẳng vô ngã. Như tất cả pháp vô ngã cũng vậy. Như Phật đã nói Bồ Đề Tâm cũng lại như vậy. Tất cả các pháp đều không, vô tướng, vô ngã. Các pháp tịch tĩnh, không tướng tịch tĩnh. Tâm vốn bình đẳng, bốn lai không sanh, cũng chẳng không sanh. Tính lại thế nào ? Đáp: - Tánh

Không - Tánh thế nào Không? Là vì như hư không. Như Phật đã nói: Tánh của hư không, vì Không nên không có thí dụ. Bồ Đề Tâm lại cũng như thế. Gọi tên Bồ Đề là phi tánh, phi tướng, vô sanh, vô diệt, phi giác, phi vô giác. Nếu hiểu như thế, gọi là Tâm Bồ Đề. Lại như Phật nói, bảo Bí Mật Chủ (Bồ Tát) nơi tự bản tâm như thật rõ biết, nơi pháp hữu vô cũng không thể được, cho nên gọi là A Nậu Đa La Tam Miệu Tam Bồ Đề. Lại bảo Bí Mật Chủ (Bồ Tát): Phải nơi tự tâm quán như thật rồi, sau đó phát khởi phương tiện quán nơi chúng sanh, biết các chúng sanh nơi tự tính giác không biết như thật, khởi lên nghi vọng điên đảo chấp trước, chịu đủ các loại khổ lớn luân hồi. Ta do việc này, khởi tâm đại bi khiến các chúng sanh nơi pháp tự tâm chứng giác như thật. Đây tức gọi là Bồ Đề Tâm, là tâm lợi ích, tâm an lạc, tâm tối thượng, tâm pháp giới thiện giác, vì dùng trí như vậy nhiếp các chúng sanh, là Bồ Đề Tâm. Vì phát tâm này, phước đức có được cũng như hư không, không có ngăn mé, biển công đức ấy lại cũng vô lượng, dẫu kiếp cùng tận, công đức vô tận. Như vậy gọi là phát Tâm Bồ Đề tối thượng căn bản nhất thiết trí.

Bồ Đề Tâm Quán Thích

(hết quyển một)

Tỳ kheo ni Thích Tịnh Nghiệp hiệu đính lần thứ nhất xong ngày 16.07.2025 tại chùa Đại Bi